

УДК 378. 147.016

Соломаха Анжеліка Вікторівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання Педагогічного інституту

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

a.solomakha@kubg.edu.ua

ORCID: 0000-0002-3561-8244

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ РАНЬОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Анотація. Методика навчання іноземних мов постійно шукає шляхи ефективного опанування іноземних мов учнями початкової школи. В статті розглянуто можливість застосування цифрових та мультимедійних технологій у процесі формування іншомовної граматичної компетенції молодших школярів на прикладі німецької мови. Аналіз зарубіжного досвіду довів актуальність впровадження таких технологій в освітній процес закладів освіти всіх ступенів, проте зазначено недостатність вивчення методики використання цифрових та мультимедійних засобів в процесі формування іншомовної компетентності учнів початкової школи, зокрема при навчанні граматики німецької мови. Зазначено, що в сучасних умовах розвитку освіти вагомими є врахування особливостей сучасних школярів, які є digital native – цифровими аборигенами, а тому застосування цифрових та мультимедійних технологій на уроках німецької мови є природним та зрозумілим для них інструментом. Майбутнім та практикуючим педагогам з раннього навчання іноземних мов необхідно подолати психологічні перешкоди та сумніви щодо ефективності застосування нових засобів, щоб цифрові та мультимедійні технології стали щоденною практикою. В статті запропоновано цифрові та мультимедійні ресурси і програми, які можна використати у процесі формування іншомовної граматичної компетенції на різних етапах опрацювання граматики, при цьому повністю враховані вимоги програми “Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів 1-4 класи” України. Порівняльний аналіз онлайн-ресурсів, призначених для вивчення іноземних мов, серед яких і німецька, з чинної програмою іноземних мов для Нової української школи (2018), з урахуванням рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності на час закінчення 4 класу, дозволив систематизувати існуючі в мережі Інтернет цифрові та мультимедійні ресурси відповідно до лексико-граматичних тем та видів мовленнєвої діяльності, що допоможе ефективно їх застосовувати на уроках німецької мови, підвищити мотивацію молодших школярів, спонукає до самостійного вивчення іноземної мови.

Ключові слова: іншомовна граматична компетентність; раннє навчання іноземних мов; цифрові та мультимедійні технології; педагог з раннього навчання іноземних мов; німецька мова.

Постановка проблеми та її актуальність. Раннє навчання іноземних мов стало окремою галуззю сучасної освіти як України, так і країн Європейського союзу. Провідні методисти та педагоги повсякчас пропонують власні методики, програми, які дозволяють легко та ефективно опанувати іноземну мову дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Слід зазначити, що проблема запровадження раннього навчання іноземних мов довгий час була дискусійною, в дослідженні якої брали участь науковці різних наукових галузей, таких як нейропсихологія, психолінгвістика, педагогічна та вікова психологія, дидактика тощо. Користь від раннього навчання іноземних мов в країнах Європи вивчали навіть економісти та довели її економічну вигідність. Основною метою цих розвідок було доведення або спростування доцільності раннього навчання іноземних мов для розвитку дитини, визначення віку, який є найбільш сенситивним для цього. Більшість досліджень довело корисність впровадження такого навчання, а Європейська комісія в так званій “Білій книзі” ще у 2001 році зазначила, що після закінчення

початкового навчання кожен повинен володіти двома іноземними мовами [1]. На початку XXI сторіччя фокус уваги вчених змістився на пошук методів для раннього навчання іноземних мов та на питання організації професійної підготовки педагога з раннього навчання іноземних мов, адже, без сумніву, що такого педагога необхідно спеціально готувати: він повинен опанувати спеціальні методи та прийоми, що враховують особливості дітей дошкільного та молодшого шкільного вік.

Зазначимо, що професійна компетентність педагога з раннього навчання безпосередньо впливає на успішність дитини в оволодінні іноземною мовою. Йдеться не лише про рівень мовної та мовленнєвої компетенції такого вчителя, а насамперед про методичну складову професійної підготовки, адже методика раннього навчання ІМ специфічна та особлива. Зокрема німецькі фахівці підкреслюють, що чим ранішим є початок навчання іноземних мов, тим різноманітнішими є методи [2]. Необхідно також підкреслити, що методи та засоби раннього навчання повсякчас осучаснюються, адже змінюються сучасні діти, і сьогодні – це покоління цифрової ери. Чи можливо сьогодні навчати іноземній мові на будь-якому етапі освіти без застосування цифрових технологій? На нашу думку, неможливо. Необхідною складовою методичної підготовки майбутнього педагога стає опанування цифрових та мультимедійних технологій як засобу формування граматичних навичок та вмінь, які є основою вільного володіння іноземною мовою та однією зі складових іншомовної комунікативної компетентності.

Аналіз наукових досліджень. Розвиток граматичних навичок та вмінь є досить складним завданням у процесі навчання іноземних мов взагалі, а при ранньому навчанні це зробити ще складніше, адже часто це відбуватися імпліцитно, непомітно, без відкритого пояснення правил.

Загальновідомо, що вивчення граматики не є метою навчання іноземної мови: головним є вміння правильно застосовувати граматичні правила у процесі іншомовного спілкування [3]. З методичної точки зору говорять про педагогічну або дидактичну граматику, яка «... надає вчителю іноземної мови поради та допомогу щодо планування уроку та підготовки до уроку та призводить до розвитку граматичної компетенції» [4, С. 189]. Подання матеріалу в навчальній/дидактичній граматиці має бути спрощене та відповідати трьом критеріям: зрозумілість, посильність та застосовність [5, С. 78]. У своїх роботах німецький методист Р. Шмідт [5] дає вичерпну характеристику так званої «педагогічної» або граматики для учнів на відміну від лінгвістичної граматики та підкреслюється, що «дидактична граматики ... скоріше визначається спеціальними психологічними, дидактичними та методологічними чинниками процесу навчання мови, тобто інтеграцією переважно позалінгвістичних факторів» [5, С. 227-229].

Відомий німецький дослідник Г. Гельбіг [6, С. 49] при використанні терміна "граматика" йде далі і розрізняє: *граматику А*, *граматику В* і *граматику С*.

Граматики А – це повна система правил мови, незалежно від лінгвістичного найменування чи опису, тобто граматики мови та система її правил існують незалежно від наукового опису. *Граматики В* – це лінгвістичний опис системи певної мови для наукових цілей. *Граматики С* – це система правил для учнів – не носіїв мови, яку системно опановують у мовних класах або оволодівають безсистемно, якщо вивчення іноземної мови відбувається в іншомовному середовищі без спеціального навчання. Це – граматики в голові. Отже, мовна граматики – це граматики В (за Г. Гельбігом), а педагогічна (дидактична) – це граматики С (за Г. Гельбігом), в якій граматичний матеріал спрощений, стислий, конкретний та зрозумілий для учнів [6].

Як відомо, однією з труднощів процесу формування іншомовної граматичної компетенції, особливо в молодших школярів, є те, що багато з них не можуть застосувати свої теоретичні знання у процесі безпосереднього спілкування, тому важливо, щоб між уявленням/знаннями та реальним застосуванням була невелика психологічна відстань.

Граматичні знання та уявлення – це основа формування граматичної компетенції, під якою ми розуміємо знання граматичних засобів певної мови та вміння ними користуватися в процесі спілкування.

Зазначимо, що у методиці навчання іноземних мов також розрізняють продуктивну та рецептивну граматику. Продуктивна граMATика – це структури, які учні можуть виробляти самостійно; рецептивна граMATика – це структури, які учні лише розуміють, але не можуть відтворити, тобто йдеться про граматику спілкування та розуміння [7].

Педагогічна граMATика завжди враховує вплив рідної мови. Навчальний матеріал до неї відбирається за методичними критеріями, а саме: нормативності, вживаності, відповідності потребам спілкування. Навчальний граматичний матеріал є циклічним: передбачаються фази систематизації і повторення [8, С. 234]. Педагогічна граMATика, з іншого боку, – це інструмент, що потрібен вчителям та учням, кожен з яких розглядає її з власної точки зору.

В історичному аспекті, навчання іноземної мови раніше було суто уроками граMATики: все почалося і закінчилося граMATикою, що було пов'язане з вивченням латини. Сьогодні ж педагогу слід не забувати, що навчання іноземної мови – це не граMATика, адже мета навчання будь-якої мови, насамперед, надати можливість спілкуватися нею. Для досягнення цієї мети протягом ХХ сторіччя зроблені численні дослідження в галузі як лінгвістики, так й в інших наукових галузях. Нові погляди на мову та її функції, поряд з розробками педагогіки, призвели до трансформацій в галузі методики навчання іноземних мов та переходу від перекладного методу до прямого, від нього до аудіолінгвального та аудіовізуального, і нарешті – до комунікативно-прагматичного методу. Проте сьогодні стає зрозумілим, що і цей метод трансформується, адже ми почали навчати нове покоління, яке Марк Пренскі (Marc Prensky) назвав *digital native* - цифровий абориген. Це покоління, народжене в комп'ютерну добу, тобто після 90-х рр. ХХ століття [9]. У свою чергу, канадський інтернет-дослідник Дон Тапскотт назвав сучасних дітей „*Generation N – Network-Generation*“ – мережеве покоління [10], представники якого з дитинства ростуть в насиченому інформаційному середовищі, а використання цифрових технологій є для них природним, а гаджети є необхідною складовою їхнього життя. Тому тенденцією сьогодення, і не тільки в галузі освіти, є перенесення центру уваги з окремого комп'ютера на віртуальне онлайн-середовище та глобальні ресурси: модель відносин «людина-комп'ютер» поступово втрачає актуальність, а комп'ютер, планшет, телефон стають посередниками між особистістю і віртуальним середовищем, створеним спільно мільйонами користувачів.

Цифрове/мережеве покоління володіє вмінням використовувати гаджети та цифровий контент з віртуального середовища для розваг вже у віці 2-3 років, саме тому сучасним педагогам з раннього навчання іноземних мов необхідно розглядати можливості використання цифрових та мультимедійних ресурсів як засобів, що дозволяють підвищити ефективність та вмотивованість навчання, зокрема й для розвитку іншомовних граматичних навичок та вмінь.

Слід зазначити, що в Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка в межах навчальних дисциплін «Іноземна мова з методикою навчання», «Іншомовна освіта з методикою навчання» викладачі кафедри іноземних мов використовують цифрові та мультимедійні технології не тільки з метою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх педагогів, а й з методичною метою, демонструючи майбутнім педагогам сучасні засоби навчання іноземних мов, які надалі вони зможуть застосовувати у своїй професійній діяльності на уроках іноземної мови вони, «тому що наші бакалаври – майбутні педагоги – будуть розуміти мету їхнього застосування та вміти працювати з подібними цифровими засобами навчання» [11, С. 130-142].

Сьогодні користь мультимедійних і цифрових технологій в підвищенні ефективності навчання іноземних мов визнається абсолютною більшістю дослідників-методистів. Так, видатний лінгводидакт Р. Потапова вважає, що серед “навчальних дисциплін, що вивчаються..., важко, мабуть, знайти іншу таку дисципліну, при викладанні якої ідея використання різного роду технічних засобів навчання знаходила б настільки ж активний відгук як у практиці викладання іноземних мов” [12, С. 54]. Погоджуємося з її думкою, що впровадження цифрових технологій може вирішити низку важливих проблем навчального процесу, зокрема скоротити часовий розрив між знайомством з новими явищами і контролем результатів, вирішити проблему недостатньої диференційованості навчання, врахування індивідуальних особливостей студентів та учнів, налагодити процес цілеспрямованого навчання студентів та учнів прийомом самостійної роботи [12, С. 54].

Провідні дослідники серед переваг використання мультимедійних та цифрових технологій в процесі навчання іноземних мов виділяють наступні:

- надання великого обсягу автентичної інформації;
- вплив на всі канали сприйняття за рахунок використання мультимедійних технологій (текст, графіка, звук, мультиплікація, відео);
- адаптивність;
- нелінійність надання інформації;
- висока включеність в навчальний процес [13, С. 97-101].

Більш того, формування іншомовної комунікативної компетентності за допомогою мультимедійних і цифрових технологій відповідає найважливішим методичним принципам навчання іноземних мов.

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. На сьогодні існує певна кількість цифрових ресурсів для навчання іноземних мов різних вікових груп, у тому числі такі, що орієнтовані на молодших школярів, однак методично правильне їхнє застосування для формування граматичних навичок у процесі раннього навчання німецької мови потребує подальшої систематизації та вивчення. В межах професійної підготовки майбутніх педагогів з раннього навчання іноземних мов необхідно сформувати вміння та готовність застосовувати цифрові та мультимедійні технології для розвитку іншомовних граматичних навичок дітей, адже це сприяє поживленню навчального процесу та підвищенню мотивації учнів початкової школи до опрацювання надскладних граматичних структур.

Формулювання мети та завдань статті. Тому метою нашої статті є здійснити аналіз та систематизацію існуючих цифрових та мультимедійних ресурсів, які можна використовувати для розвитку іншомовної граматичної компетенції у процесі раннього навчання та які одночасно відповідають чинній програмі навчання німецькій мові у початковій школі України.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Як вже зазначалося, процес формування іншомовної граматичної компетенції є тривалим і складним, а використання цифрових та мультимедійних технологій може значно полегшити цей процес.

Безсумнівно, що більшість іншомовних граматичних явищ у процесі раннього навчання іноземних мов повинно засвоюватися активно, і, застосовуючи певні прийоми, ми допомагаємо подолати труднощі у цьому процесі, адже граматичні структури іноземної та рідної мови можуть значно відрізнятись. Окреслимо, які граматичні труднощі повинен знати та врахувати педагог з раннього навчання німецької мови. Такими труднощами є:

- необхідність вживання артиклів;
- сталий порядок слів в реченнях різних типів;

- невідповідність в кількості часових форм дієслів в українській і німецькій мовах;
- категорія означеності/неозначеності;
- велика кількість аналітичних форм утворення граматичних форм різних частин мови;
- неспівпадіння роду іменників;
- велика кількість інфінітивних конструкцій;
- не уніфіковані форми присвійних займенників відповідно до особових;
- не співпадіння у вживанні відмінків тощо.

Крім цього, для німецької мови характерною є так звана рамкова конструкція речення [14], тобто дієслівна група розбита та позиційно рознесена у реченні, в той час як оперативна пам'ять молодшого школяра дозволяє сприймати таку конструкцію лише у простих синтаксичних конструкціях.

Роботи над формуванням іншомовної граматичної компетенції у ранньому навчання – від ознайомлення з новим граматичним матеріалом, його засвоєння і контролю – повинна підпорядковуватися основному завданню: оволодіння діями з граматичним матеріалом. І головні труднощі в цьому процесі не тільки і не стільки в тому, щоб запам'ятати окремі факти мови, а й в тому, щоб оволодіти процесом зміни слів та сполучень слів у реченні для вираження власних думок та навчити впізнавати структури за певними ознаками і співвідносити їх зі значенням (при читанні і на слух), що передбачає опанування дії з ними. Для формулювання власних висловлювань (активних граматичних навичок) необхідно автоматизувати такі дії:

- вибір моделі речення;
- вибір форми слів та створення словоформ;
- вибір необхідних службових слів – прийменників, артиклів, займенників тощо та поєднання їх з іншими словами.

Як відомо, вибір структури речення залежить від мети висловлювання (питання, наказ тощо), і головними труднощами в оволодінні активними граматичними навичками є співвідношення цілей висловлювання, комунікативної спрямованості з граматичними засобами. Виконання цього завдання полегшує використання мовленнєвих зразків, характерних певній ситуацією мовлення.

Щодо письмової сторони граматичних навичок, то необхідно опанувати графічну та орфографічну системи мови, що дозволить у подальшому письмово формулювати свої думки з урахуванням норм німецької орфографії.

У процесі аудіювання висловів німецькою мовою, труднощі пов'язані з впізнаванням структури речення і значення лексичних одиниць, що ускладнюється, як зазначалося вище, використанням рамкової конструкції, особливо з дієсловами з відокремлюваними префіксами та іменниковою частиною присудка, які знаходяться в абсолютному кінці речення, та можуть змінити значення усього речення. Крім суто граматичних труднощів, умови аудіювання, серед яких однократність сприйняття, особливості мовлення мовця, також ускладнюють розуміння.

У процесі читання текстів німецькою мовою завдання розпізнавання граматичної форми слова і структури речення відбувається легше, адже диференціація форм, які є подібними за звучанням, відбувається завдяки:

- різному написанню (орфографії), наприклад: Ich sehe Sie – Ich sehe sie; seid – seit; fiel – viel;
- можливості повторного читання незрозумілих речень у власно обраному темпі.

У процесі раннього навчання німецькій мові важливо зосереджувати увагу молодших школярів на формальних ознаках при зміні граматичної форми, тому що це важливо для оволодіння граматичного умінням змінювати слово, утворювати його форми; для впізнання граматичних структур при читанні на основі формальних ознак.

До формальних ознак зміни словоформи в німецькій мові належать умлаут, закінчення, займенники, артиклі, сполучники, прийменники, допоміжні дієслова, порядок слів, розділові знаки в письмовій мові; інтонація, паузи – в усній мові. Не менш важливо звертати увагу молодших школярів на типові мовленнєві ситуації, які спонукають до вживання певної граматичної форми чи явища, наприклад:

1. Завдання «Запитайте свого однокласника, що він збирається робити на канікулах» спонукає вживання майбутнього часу – Futur I;
2. «Розпитай однокласника, як він провів вихідний день» спонукає до вживання розмовного минулого часу – Perfekt.

У процесі раннього навчання німецькій мові застосовуються не тільки мовленнєві зразки, а у 3-4 класах початкової школи можна застосовувати і граматичні правила, проте вони повинні бути короткими, чіткими, цілеспрямованими та орієнтувати молодших школярів в утворенні та вживанні явища. Граматичне правило краще подавати у вигляді моделі, яка узагальнює окремі випадки побудови речень і вживання словоформ. Моделі в поєднанні зі мовленнєвими зразками – це готові мовні одиниці, які можна вжити для вираження власних думок у типових життєвих ситуаціях, та які допомагають візуалізувати і зрозуміти граматичну форму чи структуру речення.

На нашу думку, усі окреслені вище труднощі формування граматичної компетенції у процесі раннього навчання німецької мови можна подолати, застосовуючи цифрові та мультимедійні технології. Проте, враховуючи вікові особливості молодших школярів, необхідно, щоб завдання, що покладено в основу цифрових засобів, відповідали наступним вимогам:

- побудовані на знайомій лексиці (у разі необхідності незнайомі слова записуються задалегідь на дошці чи в словниках учнів, щоб не порушувати комунікації);
- відображати найбільш типовий випадок вживання граматичного явища;
- в зміст включено тільки одне граматичне явище;
- стимулювати мотивацію навчання, викликати у молодших школярів інтерес і бажання добре виконати завдання;
- залучення усього класу.

Застосовуючи цифрові та мультимедійні технології у навчанні граматики німецької мови молодших школярів, необхідно також не забувати про комунікативну спрямованість цифрових та мультимедійних завдань, доступність, динамічність, активність усього колективу. Принцип змагання, характерне багатьом навчальним онлайн ресурсам, підтримує таку активність, зацікавленість та мотивацію молодших школярів. При використанні таких технологій у навчанні граматики необхідно підкреслити дітям, що це не розвага, а засіб навчання, що у свою чергу від вчителя потребує контролю та налагодження зворотного зв'язку, щоб визначити ефективність і результативність їхнього застосування, з метою спрямування, коригування та оцінювання дії учнів.

Зазначимо, що цифрові та мультимедійні технології можна використовувати на всіх етапах формування іншомовної граматичної компетенції, а саме:

- при пред'явленні мовного зразка (через аналіз і синтез граматичного явища);
- у процесі тренування і вживання в мовленні;
- на етапі контролю рівня сформованості граматичної навички тощо.

У програмі «Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів, 1-4 класи» [15] чітко визначено перелік граматичного матеріалу, на основі якого формується граматична компетенція молодших школярів, зокрема зазначається: «Граматичні структури засвоюються імпліцитно (шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях). Мовна компетенція (граматична правильність мовлення) формується за рахунок багаторазового вживання мовленнєвих структур»

[15]. Багаторазове повторення необхідно організувати як на уроці, так і у процесі виконання домашніх завдань, що може викликати відразу в учнів початкової школи, а цифрові та мультимедійні засоби дозволяють цього уникнути та подолати вищезазначені труднощі.

Проведений нами аналіз існуючих в мережі Інтернет цифрових та мультимедійних ресурсів для навчання німецької мови, порівняння з вимоги програми «Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів, 1-4 класи» [15], дозволили нам систематизувати мережеві навчальні онлайн ресурси та співвіднести з граматичними темами, які необхідно опанувати учню початкової школи з німецької мови:

1. При опрацюванні **іменників** необхідно не тільки вивчити їхнє лексичне значення, а й зрозуміти характерні для німецької мови граматичні ознаки іменника, зокрема написання з великої літери, вираження роду, означеності/неозначеності, числа тощо.

Рекомендуємо застосовувати наступні цифрові ресурси:

- *Lingohut* (<https://www.lingohut.com/uk/159/вчити-німецьку>) українськомовний цифровий ресурс розроблений на вивчення багатьох мов, є повністю безкоштовною та не вимагає реєстрації. Слова розбиті за темами і розподілені за уроками, тому його можливо використовувати системно з 1 по 4 клас.

Наш аналіз довів, що лексичний матеріал програми *Lingohut* та мовленнєві зразки з граматики, що використовуються при опрацюванні лексики, збігається з темами передбаченими чинною програмою. Порівняння (Табл.1) демонструє та доводить можливість використання цього цифрового ресурсу у процесі формування лексико-граматичної компетенції як на уроках німецької мови, та під час самостійної та домашньої роботи учнів молодшої школи:

Табл. 1.
Порівняння *Lingohut* та програми «Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів, 1-4 класи»

Клас	Навчальна програма з іноземних мов 1-4 класах.	<i>Lingohut</i>	
1.	Я, моя сім'я і друзі Дозвілля (Іграшки. На прогулянці) Природа (Тварини) Свята і традиції (Свята. Вітання) Школа (Шкільне приладдя)	Члени сім'ї Числа до 10 Іграшки Кольори Дії Тварини.	Урок 1. Початок. Добрий день. Урок 10. Цифри 1-10. Урок 19. Кольори. Урок 20. Люди. Члени сім'ї. Урок 89-90. Відпустка. Тварини.
2.	Я, моя сім'я і друзі Відпочинок і дозвілля Людина Природа Свята та традиції (Продукти харчування) Школа (Класна кімната)	Члени сім'ї Вік молодших членів сім'ї Числа до 20 Продукти харчування Кольори Частини тіла Предмети одягу Тварини Пори року	Урок 20. Люди. Члени сім'ї Урок 11. Числа: 11 до 20. Урок 23. Люди. Друзі. Урок 30. Протилежності. Великий/малий. Урок 19. Кольори. Уроки 36-39. Частини тіла. Урок 58. Одяг.

		Предмети у класній кімнаті	Урок 89-90. Відпустка. Тварини. Урок 29. Погода і сезони. Урок 97, 99-100. Офіс.
3.	Я, моя сім'я і друзі Відпочинок і дозвілля (Подорож на канікулах) Людина Помешкання (На кухні) Природа і навколишнє Середовище (Пори року) Свята та традиції Школа	Члени сім'ї Вік старших членів сім'ї Числа до 100 Назви продуктів Посуд Пори року, місяці, дні тижня	Урок 20. Люди. Члени сім'ї Урок 22. Люди. Дівчатка, хлопчики. Урок 23. Люди. Друзі. Урок 13. Числа: 10 до 100. Урок 69. Продукти харчування. Урок 24. Час. Дні тижня. Урок 25. Місяці року.
4.	Я, моя сім'я і друзі (Місце проживання) Помешкання Відпочинок і дозвілля Природа і навколишнє середовище Подорож Свята і традиції (Святкування в кафе) Шкільне життя	Населені пункти Магазини Покупки Дикі та свійські тварини Види дозвілля	Урок 40-44. Подорож. Урок 69. Продуктовий магазин. Урок 57-61. Покупки. Урок 89-90. Відпустка. Тварини. Урок 88. Відпустка. Чим зайнятися.

Вважаємо, що використання цього цифрового ресурсу є ефективним на етапі ознайомлення учнів з новим лексико-граматичним матеріалом, адже можливо не тільки прочитати на картці, але й прослухати автентичний запис. Ігри на зіставлення, концентрацію, аудіювання та хрестики-нулики, сприяють активному запам'ятовуванню лексики та автоматизації вживання граматичних зразків, що у подальшому призведе до правильного застосування їх молодшими школярами у процесі іншомовного мовлення, та дозволяють підвищити мотивацію до вивчення німецької мови, адже використання навчальних ігор є ефективним як на етапах ознайомлення з новим лексико-граматичним матеріалом, так і у процесі автоматизації вживання мовленнєвих зразків молодшими школярами. Доцільною є робота з цим цифровим ресурсом не тільки на уроці, а й для роботи вдома.

- *Duolingo* для шкіл (<https://uk.duolingo.com/>): ресурс, який можливо застосовувати системно з 1 по 4 клас як на уроках німецької мови, адже педагог може онлайн відслідковувати роботу та успіхи своїх учнів. Вчитель створює клас, мовний курс та профілі для кожного молодшого школяра, якого він навчає.

Порівняння (Табл.2) програми «Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів 1-4 класи» та цифрового ресурс *Duolingo* для шкіл демонструє та доводить можливість використання цього цифрового ресурсу у процесі формування лексико-граматичної компетенції як на уроках німецької мови, та під час самостійної домашньої роботи учнів молодшої школи.

Табл. 2

Порівняння *Duolingo* для шкіл та програми «Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів, 1-4 класи»

Клас	Навчальна програма з іноземних мов 1-4 класах		Duolingo
1.	Я, моя сім'я і друзі Природа (Тварини)	Члени сім'ї Числа до 10 Іграшки Тварини.	Основи 1. Основи 2. Фрази. Тварини. Родина. Числа.
2.	Я, моя сім'я і друзі Відпочинок і дозвілля Людина Природа Свята та традиції (Продукти харчування)	Члени сім'ї Числа до 20 Продукти харчування Кольори Предмети одягу Тварини	Родина. Числа. Їжа. Одяг. Кольори. Тварини.
3.	Я, моя сім'я і друзі Відпочинок і дозвілля (Подорож на канікулах) Людина Помешкання (На кухні) Природа і навколишнє середовище (Пори року) Свята та традиції Школа	Члени сім'ї Вік старших членів сім'ї Числа до 100 Назви продуктів Посуд Пори року, місяці, дні тижня	Родина. Подорож. Їжа.
4	Я, моя сім'я і друзі (Місце проживання) Помешкання Відпочинок і дозвілля Природа і навколишнє середовище Подорож Свята і традиції (Святкування в кафе) Шкільне життя	Населені пункти Магазини Покупки Дикі та свійські тварини Види дозвілля	Професії. Тварини. Дата та час. Природа. Домашнє господарство.

- *Hosgeldi.com* (<https://hosgeldi.com/de>): Цифровий тренажер орієнтований безпосередньо на поповнення словникового запасу, цьому присвячені всі його розділи, а саме: «Вгадайте слово», «Слухайте і запам'ятовуйте», «Зберіть слово»,

«Зберіть фразу», «Вивчіть сьогодні», «Книги», «Уроки», «Вчителі». Крім вивчення лексики, одночасно опрацьовується граматична форма слова, наприклад, родова приналежність іменників, виражена артиклем.

- Ефективним при навчанні лексичних одиниць та мовленнєвих граматичних зразків німецької мови є додаток *Babbel* (<https://www.babbel.com/>) – невелика утиліта для навчання іноземним мовам. Процес навчання здійснюється найзручнішим і поширеним чином: додаток демонструє певну ілюстрацію і одночасно вимовляє назву присутнього на ній предмета вголос. Для зручності користувачів, усі ілюстрації розподілені за тематичним принципом – частини тіла, одяг, їжа тощо. Також в додатку є рівні складності, завдяки чому він підходить як для початківців, так і для тих, хто володіє іноземною мовою на вищому рівні. Саме тому Babbel можна ефективно використовувати у початковій школі від 1 до 4 класу. Кожен урок супроводжується інтерактивною вікториною, яка дозволяє молодшим школярам перевірити опанування певною лексико-граматичною одиницею на різних рівнях та розвивати свої лексико-граматичні навички як на уроці, так і самостійно. Позитивною ознакою Babbel є те, що він працює без підключення до Інтернету, проте у цьому випадку обмежені можливості оновлення словникових баз.
- *Deutsch Lernen Kyros* (<https://kyrosschule.de/>) існує також мобільний додаток.

2. Опрацювання граматичних форм **дієслова** є особливо складним та нецікавим з погляду учнів процесом, тому пропонуємо наступні цифрові ресурси, за допомогою яких які опрацювання дієслів у Präsens, sein у Präsens; haben, können, mögen, möchte у Präsens; Imperativ; Futur I:

- Präsens-Übungen (<https://deutsch.lingolia.com/de/grammatik/zeitformen/praesens/uebungen>);
- *Levrai.de* - Online Übungen (https://online-lernen.levrai.de/deutsch-uebungen/grammatik_5_7/praesens_zeiten/05_praesens_uebungen.htm);
- *SCHUBERT* (https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/xg/xg01_03.htm);
- *Mein Deutschbuch.de*: ресурс не тільки дозволяє організувати виконання завдання онлайн, а й ці ж вправи скачати та робити роздрукованому вигляді (<https://mein-deutschbuch.de/grammatikuebungen-verbkonjugation.html>);
- *Learningapps.org* (<https://learningapps.org/view5036214>): навчальні онлайн-ігри.

3. Опрацювання граматичних форм **прикметників** передбачає правильне вживання коротких форм прикметника у мовленні та утворення ступенів порівняння (4 клас):

- *Levrai.de* - Online Übungen, а саме mit Übungen, Regeln (https://online-lernen.levrai.de/deutsch-uebungen/grammatik_5_7/03_adjektive_grammatik/a_grammatik_adjektive_regeln_ue_bungen.htm) пояснює вживання прикметників, їхнє утворення від іменників, опрацювання синонімічних пар, опрацювання правил утворення та вживання ступенів порівняння;
- *Lingolia* *Deutsch:* розділ Adjektive <https://deutsch.lingolia.com/de/grammatik/adjektive>
- *Schularena.com* (<https://www.schularena.com/deutsch/grammatik/wortlehre/adjektiv>): розділ Adjektive
- *ilern - interaktives Lernen* (<https://learningapps.org/watch?v=pben66pik18> <https://learningapps.org/view2691406>: розділ Adjektive цікавий тим, що пропонує інтерактивні ігри;
- *Lern-quiz.de* розділ Adjektive (<https://www.lern-quiz.de/grundschule/klasse-3/deutsch/grammatik/wortarten/adjektive/quiz/>): цікава вікторини на різні граматичні теми, зокрема і на опрацювання прикметників

4. Опрацювання граматичних форм **займенників** передбачає вивчення та активізацію у мовленні молодших школярів особові (ich, du, er, sie, es, wir, ihr, sie, Sie); особові в Dat., Akk.; присвійні (mein, dein, sein, ihr, unser, euer, ihr, Ihr); вказівний займенник diese-r; безособовий man (man kann):

- *Mein Deutschbuch.de* (<https://mein-deutschbuch.de/grammatikuebungen-personalpronomen.html>): розділ *Personalpronomen*;
- *Levrai.de - Online Übungen* розділ *Pronomen - online üben und lernen*;
- *Schularena.com* Розділ *Pronomen* (<https://www.schularena.com/deutsch/grammatik/wortlehre/pronomen>);
- *Wünsche und mehr* (<https://www.deutsch-perfekt.com/deutsch-ueben/das-ist-meins>).

5. Для опанування граматичних форм **числівників** необхідно засвоїти кількісні числівники від 1-10, 11-100 та визначення часу пропонуємо використовувати:

- DEUTSCHTRAINER 14 Zahlen (www.dw.com/de/14-zahlen/a-19518527): дозволяє опрацювати кількісні числівники.
- LearningApps.org ([https://learningapps.org/view52341, https://learningapps.org/view628916](https://learningapps.org/view52341,https://learningapps.org/view628916)).

6. Опрацювання граматичних форм **прийменників** *in, an, auf, mit, zu, aus, ohne* можливо використовувати:

- *Grammatikdeutsch.de* (<https://www.grammatikdeutsch.de/html/praposition-1.html>);
- *SCHUBERT* (https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/uebungen_a1/a1_k01_sichvorstellen2.htmpe);
- *mein-deutschbuch.de* (<https://mein-deutschbuch.de/grammatikuebungen-verbkonjugation.html>);
- *ilern.ch* (<https://www.ilern.ch/wochensatz-2-klasse/>);
- *Deutsch-perfect* (<https://media.spotlight-verlag.de/deutsch-perfect-interaktive-uebungen-ausprobieren>).

Окремо виділяємо цифрові та мультимедійні ресурси, які охоплюють різні граматичні теми, що вивчаються у початковій школі, та можуть бути використані як у процесі вправлення, так і на етапі контролю сформованості іншомовних граматичних навичок, а саме:

- *SCHUBERT: SPEKTRUM DEUTSCH A1+* розділ *SprachniveauA1* (https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/uebungen_a1/sa1_uebungen_index.htm);
- *Deutsch perfekt interaktiv* (<https://www.deutsch-perfekt.com/interaktiv>): дозволяє вчити слова та робити граматичні вправи як у зошиті, так і безпосередньо на своєму смартфоні, планшеті чи комп'ютері, що зацікавить дітей молодшого шкільного віку;
- *Deutsch lernen bei mein-deutschbuch.de* (<https://mein-deutschbuch.de/online-uebungen.html>): особливістю цього цифрового ресурсу, що вправи можна виконати як онлайн, так і роздрукувати, що додатковою перевагою у роботі вчителя;
- *Deutsch-perfect* (<https://media.spotlight-verlag.de/deutsch-perfect-interaktive-uebungen-ausprobieren>);
- *ActiLingua* (<https://www.actilingua.com/de/kursinhalt/kursstufen/>): цей ресурс цікавий тим, що крім онлайн вправ з граматики, тестових завдань, є відеолекції з граматики, при цьому пояснення граматичних правил виконано носією мови у повільному темпі, у зрозумілій для учнів початкової школи формі;
- *Deutsch - Grundschule* (<https://www.schlaukopf.de/grundschule/klasse1/deutsch/>): цифровий ресурс, який пропонує граматичні вправи, інтерактивні завдання, лексичні та граматичні ігри тощо, які відповідають чинній програмі та вимогам

сучасного молодшого школяра. Крім цього, є зручний розподіл: по класам, по місяцям, по темам тощо;

- Grammatik - Spiele und Übungen für den Deutschunterricht (<https://www.grammatikdeutsch.de/html/grammatikspiele.html>): корисні інтерактивні завдання та ігри для вивчення німецької граматики;
- ilern.ch (<https://www.ilern.ch/>): інтерактивні вправи для молодших школярів;
- Online-Übungen (<https://www.klett-sprachen.de/digitales/online-uebungen/online-uebungen-daf/c-867>) до підручників, які широко використовуються вчителями німецької мови у початковій школі, а саме „Die Deutschprofis A1“, Linie 1, DaF leicht, Netzwerk;
- Online-Übungen von Claus Lenz [https \(www.lehrerlenz.de/\)](https://www.lehrerlenz.de/);
- Lernfrosch (<https://www.lernfrosch.at/deutsch-material/>): пропонується ресурс цікавий тим, що на ньому зібрано надзвичайно корисні матеріали для роздрук для опрацювання граматичного матеріалу;
- Lern-quiz.de (<https://www.lern-quiz.de/setup/grundschule/>): цікаві вікторини на різні граматичні теми;
- Frustfrei-lernen.de (<https://www.frustfrei-lernen.de/deutsch/grammatik-uebersicht.html>);
- Deutsch Lernen Kyros (<https://kyrosschule.de/>): також як мобільний додаток в Google Play;
- LearningApps.org (<https://learningapps.org/index.php?category=11&s=>): ресурс, який не тільки пропонує готові інтерактивні завдання різних рівнів, а надає можливість створити власні завдання;
- Deutsch digital (<https://deutsch-digital.com/>);
- Deutsch Grammatik (<https://www.deutsch-perfekt.com/deutsch-ueben/grammatik>).

Висновки, рекомендації, перспективи подальших досліджень. Оволодіння граматичним матеріалом та формування іншомовної граматичної компетенції є складним та часто нецікавим для молодших школярів процесом. З огляду на структурні особливості німецької мови необхідним є цілеспрямоване опрацювання граматичних явищ, які не є характерними українській мові, тому вчителю з раннього навчання іноземної мови необхідно впроваджувати нові сучасні технології, зокрема цифрові та мультимедійні, що відповідає потребам покоління Z та зацікавлять їх, підвищать мотивацію як до вивчення граматики, так і до оволодіння іноземною мовою взагалі. Запропоновані нами цифрові та мультимедійні ресурси для опанування граматики німецької мови відповідають чинній програмі “Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів, 1-4 класи” (2018), тому їх можливо використати на уроках німецької мови у Новій українській школі, а студентів педагогічних спеціальностей – майбутніх педагогів з раннього навчання іноземній мові – в межах дисциплін методичного циклу необхідно ознайомити та навчити застосовувати такі технології у своїй майбутній педагогічній практиці.

Подальших досліджень набудуть створення методик застосування цифрових та мультимедійних технологій на уроках німецької мови для формування інших складових іншомовної комунікативної компетентності та впливу цих технологій на якість навчання іноземним мовам у початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eurydice 2001a. Basic Indicators on the Incorporation of ICT into European Education Systems - Facts and Figures. European Commission. Brüssel. Eurydice 2001: Der Fremdsprachenunterricht an den Schulen in Europa, Brüssel. 22.02.2020. URL: www.eurydice.org

2. Fremdsprachenerwerb - Wie früh und wie anders? Workshop des Forum Bildung am 14. September 2001 in Berlin. Materialien des Forum Bildung; 13. Bonn: BLK. 2001. 84 S.
3. Alkaz, Ed. Grammatik im DaF-Unterricht in Theorie und Praxis 1. Verlag: GRIN Verlag. 2016. 92 p.
4. Götze, L. Linguistische und didaktische Grammatik. In G. Helbig, L. Götze, G. Henrici & H. J. Krumm (Eds.), Deutsch als Fremdsprache. Ein internationales Handbuch (HSK) 19.1, pp. 187- 194.
5. Schmidt, R. Linguistische Grammatik und pädagogische Grammatik: grundsätzliche Überlegungen zur Erarbeitung einer Grammatik für den Unterricht Deutsch als Fremdsprache Schmidt R.. In: Fremdsprachen lernen mit Medien: Festschrift für Helm von Faber zum 70. Geburtstag Ehnert R, Piepho H-E (Eds). Ismaning: Hueber. 1986, p.226-237.
6. Helbig, G. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie. 1981. 629 p.
7. Коммуникативная грамматика английского языка = Communicative English Grammar: учеб.-метод. пособие. В 2 ч. авт.-сост. Н. Г. Оловникова, М.А.Андарало, В.В.Бирюков и др. 2-е изд. Минск: БГПУ. 2010. 301 с.
8. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. за загал. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
9. Prensky, M. Digital Natives, Digital Immigrants From On the Horizon. MCB University Press, Vol. 9. No 5. October 2001. 25.02.2020. URL: <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-20Digital>
10. Tapscott, D. Net Kids. Die digitale Generation erobert Wirtschaft und Gesellschaft. Wiesbaden. 1998. 405 P.
11. Соломаха А.В. Застосування словникових онлайн тренажерів для формування лексичної комунікативної компетенції майбутнього педагог. Освітологічний дискурс. 2019. № 3-4 (26-27) с. 130-142. ISSN Online: 2312-5829. 22.02.2020. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.143155>
12. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика: учеб. пособие. Московский гос. лингвистический ун-т. изд. 6-е. М.: ЛЕНАНД. 2016. 364 с.
13. Гусевская Н. Ю., Ерёмкина В.М. Обучение иноязычному общению студентов неязыковых специальностей на основе использования ИКТ и активных методов обучения. Учёные записки ЗабГУ. Серия: Профессиональное образование, теория и методика обучения. 2012. №6. С. 97-101.
14. Duden. Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch, 9., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, Dudenverlag. 2016. 1344 p.
15. Іноземні мови для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів 1-4 класи. 1.03.2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/inozemna-mova-poyasnyvalna-znz-sznz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf>

APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES FOR FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE GRAMMAR COMPETENCE IN THE PROCESS OF EARLY LEARNING FOREIGN LANGUAGES (IN THE EXAMPLE OF THE GERMAN LANGUAGE)

Anzhelika Solomakha

PhD of Philology, Associate Professor of the Department of Foreign Languages and Teaching Methods
Pedagogical Institute
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
a.solomakha@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3561-8244

Abstract. The methodology of teaching foreign languages is constantly looking for ways to effectively master foreign languages by primary school students. The article deals with the possibility of using digital and multimedia technologies in the process of forming foreign language grammar competence of younger students on the example of the German language. The analysis of foreign experience proved the relevance of the introduction of such technologies in the teaching process of educational institutions of all levels, but it also noted the lack of studying the method of using digital and multimedia tools in the process of forming foreign language competence of primary school students, in particular when learning grammar in German. It is considered that in modern educational development conditions it is important to take into account the features of modern students, who are digital native, and the use of digital and multimedia technologies in German lessons is a natural and understandable tool for them. Future teachers and those, who are practicing the early language teaching, need to overcome psychological barriers and doubts about the effectiveness of new tools to make digital and multimedia technology a daily practice. The article proposes digital and multimedia resources and programs that can be used in the process of forming a foreign grammar competence at different stages of grammar processing, while fully complying with the requirements of the program "Foreign Languages for General and Specialty Educational Institutions 1-4 classes" of Ukraine. The comparative analysis of online resources intended for the study of foreign languages, including German, with the existing foreign language program for the New Ukrainian School (2018), taking into account the level of foreign language communication competence at the time of graduation from 4th grade, allowed to systematize existing digital networks on the Internet and cartoon resources in accordance with vocabulary stock and vocabulary topics, which will help to apply them effectively in German lessons, to increase the motivation of younger students, to encourage an independent study of a foreign language.

Keywords: foreign grammatical competence; early learning of foreign languages; digital and multimedia technologies; early language teacher; German language

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Eurydice (2001a). Basic Indicators on the Incorporation of ICT into European Education Systems - Facts and Figures. European Commission. Brussels. Eurydice 2001: Der Fremdsprachenunterricht an den Schulen in Europa, Brüssel. February 22, 2020.
www.eurydice.org.
2. Language learning - how early and how different? (2001). Workshop of the Forum Bildung on September 14th, 2001 in Berlin. Education Forum materials; 13. Bonn: BLK, 84. (in German).
3. Alkaz, Edin (2016). Grammar in GFL lessons in theory and practice 1. Publisher: GRIN Verlag; Edition: 1, 92.
4. Götze, L. (2001). Linguistic and didactic grammar. In G. Helbig, L. Götze, G. Henrici & H. J. Krumm (Eds.). German as a foreign language. An international handbook (HSK) 19.1, 187-194. (in German).
5. Schmidt, R. (1986). Linguistic grammar and educational grammar: basic considerations for developing a grammar for teaching German as a foreign language. Learning foreign languages with the media: Commemorative publication for Helmer from Faber on his 70th birthday. Ehnert R, Piepho H-E (Eds). Ismaning: Hueber, 226-237. (in German).
6. Helbig, G. (1981). German grammar. A handbook for the foreigners' course. Leipzig: VEB Verlag Encyclopedia, 629. (in German).

7. Communicative English Grammar: ucheb.-metod. posobie. V 2 ch. avt.-sost. Olovnikova N., Andaralo M. & Birjukov V. 2-e izd., Minsk: BGPU. 301. (in Russian).
8. Bigich, O., Borysko, N. & Boretska, G. (2013) Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: textbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities (2013). Kiev: Lenwith, 590. (in Ukrainian).
9. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants From On the Horizon. MCB University Press, Vol. 9. No 5. February 25, 2020. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-20Digital>
10. Tapscott, Don (1998). Net Kids. Die digitale Generation erobert Wirtschaft und Gesellschaft, Wiesbaden, 405.
11. Solomakha, A. (2019). Application of vocabulary on-line simulators for formation of lexical communicative competence of future teacher. Educational discourse, 3-4 (26-27), 130-142. ISSN Online: 2312-5829. February 22, 2020. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.143155> (in Ukrainian)
12. Potapova, R. (2016). New information technologies and linguistics: textbook allowance. Moscow State. Linguistic Univ. ed. 6th. M.: LENAND. 364. (in Russian).
13. Gusevskaya, N. & Eremina, V. (2012). Teaching non-linguistic specialties to students of foreign languages based on the use of ICT and active teaching methods. ZabGU Scientific Notes. Series: Vocational education, theory and methodology of training, 6, 97-101. (in Russian)
14. Duden. (2016). The grammar: indispensable for correct German, 9th, completely revised and updated edition. Mannheim, Leipzig, Vienna, Zurich, Dudenverlag. 1344. (in German).
15. Foreign languages for general and specialized educational institutions 1-4 classes. (2018). March 1, 2020. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/inozemna-mova-poyasnyvalna-znz-sznz-1-4-klas-belyaeva-xarchenko-finalna-zv.pdf> (in Ukrainian)